

¹Zakład Pielęgniarstwa Neurologicznego i Neurochirurgicznego AM w Bydgoszczy

Kierownik: dr hab. n. med. Wojciech Beuth

²Katedra i Klinika Neurologii AM w Bydgoszczy

Kierownik: prof. dr hab. n. med. Barbara Książkiewicz

³Zakład Neurotraumatologii AM w Bydgoszczy

Kierownik: dr hab. n. med. Maciej Śniegocki

ROBERT ŚLUSARZ¹, WOJCIECH BEUTH¹, BARBARA KSIĄŻKIEWICZ²,
MACIEJ ŚNIEGOCKI³, ADAM PAWLAS

***Knowledge of nurses of the neurology ward of prevention
and caring for bedsores- evaluation of existing standard***

**Wiedza pielęgniarek z oddziału neurologii
na temat profilaktyki i pielęgnowania odleżyn – ocena przyjętego standardu**

WSTĘP

Odleżyny stanowią jeden z poważnych problemów w opiece pielęgniarskiej zarówno u pacjentów leczonych w szpitalach, zakładach opieki społecznej, jak i pielęgnowanych w domach. Odleżyny mogą występować w każdym wieku, ale są one głównie problemem pacjentów nieprzytomnych i długotrwale unieruchomionych [2, 6]. Odleżyną nazywamy poprzedzone zaczerwienieniem, zmiany martwicze, często przechodzące w stan głębokiego owrzodzenia. Zmiany te powstają na skutek miejscowego niedokrwienia tkanek spowodowanego uciskiem naczyń tętniczych i żylnych. Stan ten może dotyczyć wszystkich warstw ciała, począwszy od naskórka na tkance kostnej kończąc [1, 2, 3]. Istnieje wiele czynników, które sprzyjają powstawaniu odleżyn, jedne są bezpośrednio związane z pacjentem, inne wynikają z poziomu usług medycznych, czyli organizacji pracy na oddziale i dostępności sprzętu i materiałów [1, 2]. Zgodnie z przyjętym w szpitalu standardem zapobiegania i pielęgnacji odleżyn, u każdego pacjenta w chwili przyjęcia na oddział pielęgniarka ocenia stopień ryzyka wystąpienia odleżyn [1, 2, 5]. Istotne jest również, aby pielęgniarka umiała, w dostępny sposób, przekazać zarówno pacjentowi jak i jego opiekunom (rodzinie) zasady zapobiegania i postępowania w przypadku pojawienia się zmian odleżynowych [4].

CEL PRACY

Celem niniejszej pracy była próba określenia wiedzy pielęgniarek z zakresu profilaktyki i pielęgnowania odleżyn oraz określenie czynników utrudniających opiekę nad chorymi z

odleżynami w Klinice Neurologii, jak również poznanie opinii pielęgniarek odnośnie przyjętego standardu postępowania.

Szczegółowe założenia pracy można określić następująco:

1. Określenie poziomu wiedzy pracującego w Klinice Neurologii personelu z zakresu profilaktyki i pielęgnowania odleżyn.
2. Czy badane osoby uczestniczą w szkoleniach wewnątrzoddziałowych poświęconych tematyce odleżyn.
3. Jakie działania uznano za najbardziej skuteczne w profilaktyce przeciwoodleżynowej w Klinice Neurologii.
4. Jakie są najczęściej wymieniane czynniki utrudniające opiekę nad chorym z odleżyną.
5. Czy przyjęty w Klinice Neurologii standard zapobiegania i pielęgnacji odleżyn jest dla większości badanych osób znany i uważany za potrzebny i sprawdzający się w praktyce.

MATERIAŁ I METODA

Badania ankietowe przeprowadzono w 2002 roku wśród pielęgniarek zatrudnionych w Samodzielnym Publicznym Szpitalu Klinicznym im. dr. A. Jurasza AM w Bydgoszczy. Badaniu poddano 19 osobową grupę pielęgniarek pracujących w Klinice Neurologii.

W badaniu posłużono się kwestionariuszem ankiety składającym się z 23 pytań zarówno zamkniętych, z możliwością wyboru odpowiedzi, jak i otwartych.

CHARAKTERYSTYKA BADANYCH OSÓB

Grupę badawczą stanowiły kobiety w przedziale wieku 21 – 45 lat, średnia wieku 28.8 ± 5.8 lat. Badana grupa w większości uzyskała kwalifikacje na podstawowym poziomie zawodowym, w tym 15 osób (79%) to absolwenci liceum medycznego, 3 osoby (16%) to absolwenci studium medycznego. W badanej grupie pielęgniarek dwie osoby posiadają wykształcenie wyższe, w tym jedna posiada dyplom magistra pielęgniarstwa.

WYNIKI I ICH OMÓWIENIE

Badane pielęgniarki uznały problem odleżyn w Klinice Neurologii za bardzo ważny (89%) lub za ważny (11%). Prawidłowo termin odleżyna zdefiniowały wszystkie respondentki. Na pytanie czy uważa Pani swoją aktualną wiedzę na temat profilaktyki odleżyn za wystarczającą, aby skutecznie zapobiegać chorobie – 16 osób (84%) odpowiedziało twierdząco, natomiast 3 osoby (16%) odpowiedziały, że nie wie. Z badanej grupy pielęgniarek prawie wszystkie badane osoby (95%) deklarują udział w szkoleniach wewnątrzoddziałowych dotyczących tej problematyki. Wszystkie pielęgniarki uważają, że tematyka odleżyn powinna być uaktualniana w ramach szkoleń. Tego typu szkolenia powinny odbywać się systematycznie raz na rok.

Ankietowane osoby wymieniły wiele czynników wpływających na powstawanie odleżyn, w tym za najbardziej istotny uznały: porażenia i niedowłady – 100%, stan odżywienia (wyniszczenie organizmu) – 89% oraz obniżoną aktywność (zdolność) ruchową pacjenta – 74% (tabela 1).

Z działań profilaktyki przeciwoleżynowej stosowanych w Klinice Neurologii, wszystkie badane pielęgniarki wymieniły zmianę pozycji ciała chorego, co 1-2 h, 15 osób (79%) stosowanie udogodnień takich jak wałki i krążki pod piętę, łokcie i pośladki, 13 (68%) utrzymanie całego ciała w czystości – wykonywanie toalety, oraz oklepywanie, nacieranie spirytusem (tabela 2).

Najczęstszym sposobem postępowania w przypadku odleżyn jest stosowanie różnych środków pomagających w pielęgnacji. W tabeli 3 wymienione zostały te środki i materiały, które są najczęściej używane przez pielęgniarki w Klinice Neurologii.

Według 95% badanych, ustalony jest jednolity system postępowania w przypadku odleżyn – jest nim standard.

Spośród badanych pielęgniarek 95% oświadczyło, że w Klinice Neurologii stosowane są skale oceny ryzyka powstawania odleżyn. 85% (16 osób) z nich wskazało skalę CBO, a 10% (2 osoby) skalę Norton (tabela 4). Z badanej grupy pielęgniarek 89% stwierdza, że występowanie odleżyn u każdego pacjenta odnotowywane jest w dokumentacji, w karcie profilaktyki i pielęgnowania odleżyn oraz raportach pielęgniarskich.

Czynnikami utrudniającymi opiekę nad chorymi z odleżynami, w opinii badanych, są: zbyt duży ciężar ciała pacjenta – 89%, brak współpracy ze strony pacjenta – 74% oraz pobudzenie psychoruchowe pacjenta – 53%, oraz występujące u osób hospitalizowanych niedowłady – 47% (tabela 5).

Wszystkie ankietowane pielęgniarki przekazują informacje odnośnie zapobiegania odleżynom, jak i postępowania w przypadku pojawienia się zmian odleżynowych zarówno pacjentowi jak i jego opiekunom (rodzinie). Wszystkie osoby informacje przekazują ustnie podczas codziennej pielęgnacji, 2 osoby (10%) czynią to również w formie pisemnych zaleceń (porad), czy to dla pacjenta, czy rodziny. Czynne włączanie pacjenta i rodziny w opiekę zadeklarowało 5 pielęgniarek (26%).

Przyjęty w Klinice Neurologii standard zapobiegania i pielęgnacji odleżyn dla większości badanych osób jest znany – 18 (95%). Standard ten został opracowany i przyjęty jako jednolity sposób zapobiegania odleżynom, i postępowania w przypadku ich wystąpienia dla całego SPSK. W standardzie znajdują się m.in. informacje dotyczące: podziału stopni odleżyn, czynników predysponujących do powstawania odleżyn, miejsc powstawania, działań, środków i materiałów stosowanych zarówno w profilaktyce jak i w przypadku wystąpienia odleżyn, edukacji pacjenta i członków jego rodziny. Mimo deklaracji znajomości przyjętego standardu na pytanie dotyczące czy w standardzie jest mowa o edukacji rodziny pacjenta: 17 osób (90%) odpowiedziało poprawnie, że tak, natomiast 2 (10%) – nie. Wszystkie pielęgniarki uważają, że przyjęty standard zapobiegania i pielęgnacji odleżyn jest potrzebny i sprawdzający się w praktyce oraz, że pozwala on skutecznie zapobiegać odleżynom, dzięki czemu odsetek osób hospitalizowanych w Klinice Neurologii z odleżynami jest znikomy.

WNIOSKI

W oparciu o wyniki uzyskane z badania przeprowadzonego na grupie badanych pielęgniarek z Kliniki Neurologii SPSK można wysunąć następujące wnioski:

1. Wiedza z zakresu profilaktyki i pielęgnowania odleżyn w większości przypadków jest bardzo dobra.
2. Prawie wszystkie badane pielęgniarki uczestniczą w szkoleniach wewnątrzoddziałowych poświęconych tematyce odleżyn.
3. W profilaktyce przeciwoleżynowej na oddziale neurologii za najbardziej skuteczne działania uznano zmianę pozycji ułożenia chorego oraz stosowanie udogodnień.

4. Najczęściej wymienianymi czynnikami utrudniającym opiekę nad chorym z odleżynami na oddziale neurologii są: otyłość chorego oraz brak współpracy ze strony pacjenta.
5. Przyjęty na oddziale standard zapobiegania i pielęgnacji odleżyn dla większości badanych osób jest znany i uważany za potrzebny i sprawdzający się w praktyce.

PIŚMIENNICTWO

1. Standard zapobiegania i pielęgnacji odleżyn w PSK AM w Bydgoszczy
2. Kruk-Kupiec G.: Odleżyny. Poradnik dla Pielęgniarek i Położnych. Plik. Piekary Śląskie 1999
3. Kruk-Kupiec G.: Odleżyny. Magazyn Pielęgniarki i Położnej. 2001, 1, 34–35
4. Szwałkiewicz E.: Zapobieganie i leczenie odleżyn. Magazyn Pielęgniarki i Położnej. 1999, 4, 29–32
5. Kruk-Kupiec G.: Odleżyny – dokumentacja pielęgniarska. Magazyn Pielęgniarki i Położnej. 2001, 3, 28–29
6. Kruk-Kupiec G.: Leczenie odleżyn. Magazyn Pielęgniarki i Położnej. 2001, 2, 24–26

Tabela 1. Najczęściej wymieniane przyczyny powstawania odleżyn w Klinice Neurologii

l.p.	Odpowiedzi	n	%
1	Porażenia, niedowłady	19	100
2	Wyniszczenie organizmu – odbiałczenie	17	89
3	Rzadka zmiana pozycji – ucisk wywierany na tkanki miękkie	14	74
4	Ciężar ciała pacjenta – nadwaga lub otyłość	9	47
5	Higiena całego ciała – zanieczyszczanie się	8	42
6	inne	24	
suma		91	

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ pielęgniarki mogły udzielić więcej niż jedną odpowiedź.

Tabela 2. Najczęściej wymieniane działania dotyczące profilaktyki odleżyn

l.p.	Odpowiedzi	n	%
1	Zmiana pozycji ułożeniowej	19	100
2	Stosowanie udogodnień (wałki, krążki)	15	79
3	Higiena chorego – toaleta całego ciała	13	68
4	Oklepywanie, nacieranie spirytusem	13	68
5	Nawilżanie i natłuszczenie skóry	10	53
6	Odżywienie pacjenta – dieta wysokobiałkowa	6	32
7	Ścielenie łóżka – prawidłowe, częsta zmiana bielizny (pościelowej i osobistej)	6	32
suma		82	

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ pielęgniarki mogły udzielić więcej niż jedną odpowiedź.

Tabela 3. Najczęściej stosowane przez personel środki i materiały w przypadku odleżyn

l.p	Odpowiedzi	n	%
1	Maść na poślądki	19	100
2	Spirytus salicylowy	18	95
3	Maść propolisowa	14	74
4	Maść cholesterolowa	12	63
5	Sudokrem	12	63
6	Krem nagietkowy	11	58
7	inne	16	
	suma	102	

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ pielęgniarki mogły udzielić więcej niż jedną odpowiedź.

Tabela 4. Stosowanie skal oceny ryzyka powstawania odleżyn przez personel

l.p	Odpowiedzi	n	%
1	TAK	18	95
	CBO (wg Dutch Consensus Prevention of Bedsores)	16	85
	Norton	2	10
2	NIE	0	0
3	NIE WIEM	1	5
	suma	19	100

Tabela 5. Najczęściej wymieniane czynniki utrudniające opiekę nad chorymi z odleżynami

l.p	Odpowiedzi	n	%
1	Ciężar ciała pacjenta (otyłość lub nadwaga pacjenta)	17	89
2	Brak współpracy ze strony pacjenta	14	74
3	Pobudzenie psychoruchowe pacjenta	10	53
4	Niedowładny	9	47
5	inne	16	
	suma	66	

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ pielęgniarki mogły udzielać więcej niż jedną odpowiedź.

STRESZCZENIE

Odleżyny stanowią jeden z poważnych problemów w opiece pielęgniarskiej u pacjentów leczonych zarówno w szpitalach, zakładach opieki społecznej jak i pielęgnowanych w domach. Problem ten dotyczy głównie chorych, którzy są w ciężkim stanie ogólnym, wyniszczeni, z zaawansowaną chorobą.

Celem niniejszej pracy była próba określenia wiedzy pielęgniarek z zakresu profilaktyki i pielęgnowania odleżyn oraz określenie czynników utrudniających opiekę nad chorymi z odleżynami na oddziale szpitalnym, jak również poznanie opinii pielęgniarek odnośnie przyjętego standardu postępowania. Badania ankietowe przeprowadzono w 2002 roku wśród pielęgniarek zatrudnionych w Samodzielnym Publicznym Szpitalu Klinicznym im. dr. A. Jurasza AM w Bydgoszczy. Badaniu poddano 19 osobową grupę pielęgniarek pracujących na oddziale neurologii. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety składający się z 23 pytań.

Z przeprowadzonych badań wysunięto następujące wnioski:

1. Wiedza z zakresu profilaktyki i pielęgnowania odleżyn w większości przypadków jest bardzo dobra.
2. Prawie wszystkie badane pielęgniarki uczestniczą w szkoleniach wewnątrzoddziałowych poświęconych tematyce odleżyn.
3. W profilaktyce przeciwodleżynowej na oddziale neurologii za najbardziej skuteczne działania uznano zmianę pozycji ułożenia chorego oraz stosowanie udogodnień.
4. Najczęściej wymienianymi czynnikami utrudniającym opiekę nad chorym z odleżynami na oddziale neurologii są: otyłość chorego oraz brak współpracy ze strony pacjenta.
5. Przyjęty na oddziale standard zapobiegania i pielęgnacji odleżyn dla większości badanych osób jest znany i uważany za potrzebny i sprawdzający się w praktyce.

SUMMARY

Bedsore are a serious problem of nursing care with reference to patients treated in hospitals, nursing homes and existing at homes. They concern mostly people in serious general state of health with advanced diseases.

The prevention and treatment of pressure sores can be assisted by assessing the knowledge and caring of caregivers as well as by assessing the risk of patients. The major purpose of the work was an attempt to evaluate nurses' knowledge of prevention and caring for bedsores and describing factors which make nursing difficult in hospital wards. It was also made with the aim of getting an opinion about the existing standard. The survey was conducted in 2002 among the nurses employed in University Hospital in the Dr Jurasz in Bydgoszcz. The survey included 19 nurses working in the neurology ward. The survey consisted of 23 questions.

The conclusions from the research are as follows:

1. The knowledge of prevention and caring for bedsores is in the most cases very good.
2. But all surveyed people take part in courses concentrated on bedsores problem arranging in the ward.
3. Frequent repositioning is considered to be the most efficient activity in the bedsores prevention.
4. The most frequently mentioned factor which made caring for bedsores more difficult is the obese patient and uncooperation of patient praep.
5. The existing standard of prevention and caring for bedsores is known by the majority of nurses and is regarded as useful in practice.